

Проф. др Наташа Мрвић Петровић,
Институт за упоредно право у Београду

НОВЧАНА КАЗНА – НЕИСКОРИШЋЕНА МОГУЋНОСТ У КРИВИЧНОМ ПРАВУ СРБИЈЕ

Апстракт. Аутор анализира предности и недостатке новчаног кажњавања за учињена казнена дела. Констатује да учешће новчане казне у укупно изреченим кривичним санкцијама нагло опада од 2010. године и износи око 10%. Појава се доводи у везу са друштвено-економском ситуацијом у Србији, изменама казнене политике законодавца која се построжава и увођењем кућног затвора, који се врло често одређује. Новчана казна се најчешће изриче за лакша казнена дела (прекршаје), а изменама законодавства из 2013. олакшано је изрицање и извршење новчане казне. Аутор критикује разлике у законима који регулишу извршење: ако осуђени за кривично дело добровољно не плати новчану казну, она се замењује казном затвора или радом у јавном интересу, док осуђени за прекршаје, и када му новчана казна буде замењена суплаторном казном није ослобођен обавезе да плати остатак казне. Разлике у извршењу погодују осуђеним за кривична дела. Требало би прописати сиромашко право које искључује принудно извршење после замењене казне.

Кључне речи: кривичне санкције, новчана казна, Србија, суплаторни затвор, рад у јавном интересу

1. Увод

Развој нео-либералне тржишне економије у периоду после Другог светског рата све до краја седамдесетих година допринео је наглој популарности новчане казне која од тада постаје доминантна у казним системима развијених западноевропских и скандинавских земаља. Примера ради, већ крајем 60-тих година прошлог века у Савезној Републици Немачкој су предузете реформе у циљу декриминализације појединих престапа и избегавања изрицања казне затвора до једне године. Убрзо је новчана казна постала најчешће изрицана кривична санкција, са константним учешћем од преко 80% у укупно изреченим санкцијама (према статистичким подацима за 2012 – 81,2%)¹. Истрајавање на оживотворењу концепта државе благостања у Финској, Данској, Норвешкој и Шведској допринело је одржању ниске стопе криминалитета, тако да се у тим земљама делотворном показује казнена политика која није усмерена на казну затвора, као најважнију: у таквим

¹ H-G. Heiland, "Modern Patterns of Crime and Control in the Federal Republic of Germany", in: H-G. Heiland, L. I. Shelly, H. Katoh (Eds.), *Crime and Control in Comparative Perspectives*, De Gruyter, Berlin-New York, 1991, 60, H. Zipf, D. Dölling, in: R. Maurach, H. Zipf, K.H. Gössel, D. Dölling, *Strafrecht, Allgemeiner Teil, Teilband 2, Erscheinungsformen des Verbrechens und Rechtsfolgen der Tat*, 8. Aufl., C.F. Müller, Heidelberg, 2014, 696. У страним правним системима прихваћена је дводеобна или тродеобна подела казних (кривичних) дела по тежини. Новчана казна доминира као основна за лакше казнене деликте – слично као код прекршаја у нашем систему.

системима већ деценијама новчана казна заузима значајно место достижући 50% у структури укупно изречених санкција². Али, наведене државе нису изузетак. У свим западноевропским државама у периоду од 80-90-тих година учешће новчане казне у укупном броју изречених кривичних санкција варирало је од 30-85%³. Економска криза која се испољила после деведесетих генерално је утицала на промене казнене политике, јер је долази до пораста изречених казни затвора пад броја изречених новчаних казни⁴, али ипак, у економски развијеним државама новчана казна се и даље учестало изриче.

За разлику од такве ситуације, у сиромашним земљама јужне Европе, укључујући ту и Србију, у којима је иначе постојала изражена социјална неједнакост, која се још више повећава због економске кризе, судије уобичајено учиниоцима изричу казну затвора или условну осуду, осим ако није реч о учиниоцима прекршаја. У рационалном систему казних санкција морала би да нађе своје место и новчана казна као "средње тешка" између строге казне која подразумева лишење слободе и изузетно благе мере упозорења⁵.

2. Предности и недостаци новчаног кажњавања

Новчана казна има низ предности у односу на казну затвора и друге кривичне санкције. Те предности произилазе из могућности њеног одмеравања у складу са тежином кривичног дела и личношћу учиниоца, а такође се може ефикасно извршити. Због тих својих предности новчана казна је нарочито погодна за замену краткотрајних казни затвора, што се посебно уочава у материји прекршаја, у којој новчана казна представља стожер система прекршајних санкција. Она би требало да је основни супститут казне затвора, па према томе и најважније "оружје" законодавца у настојању да делотворно заштити друштво од криминалитета уз мање трошкове и да се избори са проблемима пренасељености затворских установа и високом стопом поврата осуђених на казне затвора. Зато она има истакнуто место међу "средње тешким санкцијама" између затвора и условне осуде и то извршивим у заједници (*intermediate and community sanctions*), чија се тежина повећава и прилагођава околностима конкретног случаја тако што се комбинују са другим санкцијама или мерама⁶.

²Поређење броја кажњених новчаном казном на 100.000 становника у периоду 1950-2010. показује стални тренд раста новчаних казни у Финској (нарочито велики) и Норвешкој (мањи), осцилације са тенденцијом благог пада последњих година (Данска) и уједначено изрицање уз незнатни пад последњих година у Шведској (H. Von Hofer, T-L. Seppälä, L. Westfelt, *Nordic Criminal Statistics 1950-2010, Summary of a report 8th revised edition*, Stockholms universitet, Rapport 2012: 2, 61, <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:526664/FULLTEXT01.pdf>, 3. 6. 2014).

³H-J. Albrecht, "Post-adjudication disposition in Comparative Perspective", in: M. Tonry, R. Frase (Eds.), *Sentencing and Sanctions in western Countries*, Oxford University Press, Oxford, 2001, 307.

⁴M. Cavadino, J. Dignan, G. Mair, *The Penal System, An Introduction*, V ed., Sage, London, 2013, 122.

⁵N. Morris, M. Tonry, *Between Prison and Probation: Intermediate Punishments in a Rational Sentencing System*, Oxford University Press, Oxford-New York, 1990, 111-149.

⁶N. Mrvić Petrović, *Alternativne krivične sankcije i postupci*, Medija centar Odbrana, Beograd, 2010, 14, 20.

Новчана казна може бити изречена за велики број кривичних дела, захваљујући томе што постиже сврхе генералне превенције и ретрибуције. Иако није популарно истицати ретрибутивна обележја казне у први план, ипак се висина новчане казне може одмерити тако да тачно одговара тежини повреде нанете заштићеном правном добру. Може имати изразити казни (пунитивни) утицај, јер снижава животни стандард учиниоца и смањује ниво потрошње⁷. Тим својим ефектом посебно је подесна за кажњавање оних који чине кривична дела из користољубивих побуда. Поред тога, новчана казна је флексибилна, дељива, опозива, може се адекватно одмерити према околностима конкретне случаја. Иако има пунитивна и ретрибутивна својства, она истовремено има и извесна репаративна обележја, јер се исплатом те казне симболично "поправља штета" причињена друштву⁸. То је свакако последица околности да новчана казна, заједно са накнадом штете, има свој историјски "корен" у систему композиције који се примењује у средњем веку⁹. Није спорно да новчана казна може постићи сврхе генералне превенције, одвраћајући потенцијалне учиниоце од извршења кривичног дела.

Новчана казна се опредељује пре свега на основу тежине извршеног кривичног дела (*in rem*). Поред тога, још од средњег века у европском културном миљеу прихваћен је концепт да се она мора одредити и *in personam*, пре свега с обзиром на личност имовинско стање учиниоца¹⁰. Таква индивидуализација треба да олакша остваривање специјално-превентивне сврхе кажњавања. Међутим, новчаним кажњавањем се тешко постижу циљеви индивидуалне превенције: ресоцијализација и онемогућавање. Новчана казна не може да утиче на осуђеног да промени своје навике и ставове које су га навели на извршење кривичног дела, нити га може оспособити за друштвено прихватљив начин живота. Понекад имовински губитак осуђеног мотивише да убудуће пронађе продуктивније послове "ван света криминалитета", но, други ће се трудити да "штету надокнади" тако што ће се у још већој мери посвети криминалним активностима. И не само да новчана казна, изречена као главна, тешко постиже специјалнопревентивни циљ, него је она по правилу неподесна да се комбинује са другим програмима примењеним ради промена навика и понашања учиниоца¹¹. Ефекте ресоцијализације новчана казна не може постићи већ и због тога што друга лица (физичка или правно лице које је имало користи од извршења кривичног дела) могу помагати осуђеном да плати новчану казну. Са друге стране, плаћање новчане казне, иако лична обавеза које се осуђени не може ослободити, увек има штетних последица и на друга лица која учинилац издржава, тако да су и они, посредно, "кажњени".

Новчана казна не остварује ни другу сврху индивидуалне превенције - онемогућавање. Јер, она не ограничава слободу кретања учиниоца нити га на било

⁷ Н-Ј. Albrecht, op. cit., 309.

⁸ М. Cavadino, J. Dignan, G. Mair, op. cit., 122.

⁹ Н. Мрвић Петровић, Накнада штете причињене кривичним делом, Војноиздavaчки завод и Институт за упоредно право, Београд, 2001, 24.

¹⁰ G. Hallevy, The Right to Be Punished: Modern Doctrinal Sentencing, Springer, Heidelberg-New York, 2013, 196.

¹¹ G. Hallevy, op. cit., 196.

који други начин онемогућава да понови извршење новог кривичног дела, осим што понекад фактички доводи до промене животног стила и понашања кажњеног због снижења животног стандарда¹². Како "погађа цеп" учиниоца, зато може бити изразито неправична, јер исти износ новчане казне представља неједнак економски терет за људе различитог имовинског стања. Тај недостатак се може кориговати прихватањем система одмеравања дана - новчане казне или других начина према којима се висина казне боље доводи у везу са оствареним зарадама или другим приходима учиниоца. Тиме се подстичу пунитивни ефекти казне, која делује као казнени ујед (*punitive bite*).

Из економског аспекта генералне превенције новчана казна показује се као економски супериорна у односу на све друге казне (а поготову затвор) и најпогоднија са становишта одржања друштвеног благостања зато што омогућава бесплатан трансфер дохотка од преступника ка државном буџету¹³. А ти аргументи се никако не смеју потценити, јер живимо у време глобализације, у коме у криминалној политици доминира утилитарни приступкажњавању у складу са концептом управљања ризиком од појаве злочина у друштву.

3. Изрицање новчане казне у Србији

Према статистичким подацима, у периоду од 2004. до 2013. (а нарочито од 2010. године) опада учешће новчане казне у укупним осудама пунолетних лица¹⁴. На пример, 2004. године, у укупно изреченим санкцијама казне затвора су чиниле 30,90%, новчане казне 22,3%, а условне осуде 44,7%. Према подацима из 2013. године, учешће казни затвора је 34,7%, условне осуде 53,2%, а новчаних казни свега 9,7%¹⁵. Пошто је те године било изречено само 348 казни рада у јавном интересу и 9 одузимања возачке дозволе, очигледно је да се место које би новчана казна требало да заузима као средње тешка санкција "попуњава" повећаним изрицањем казне затвора краћег трајања или условне осуде. У структури изречених новчаних казни преовлађују казне у распону од 10.000 до 100.000 динара (85%), док су само у четири случаја изречене у износима ближим законском максимуму: од 500.000 до милион динара, а у два случаја у износима од једног до десет милиона (што би могло да значи да су као споредне казне одређене за кривична дела учињена из користољубља). Најчешће се изричу учиниоцима кривичних дела из група против: части и угледа (чине 18,3% од укупно изречених новчаних казни), имовине – предњачи крађа (19,3%) и безбедности јавног саобраћаја (20,8%)¹⁶.

Судећи према статистичким показатељима, новчана казна је сведена на законску могућност која се у судској пракси избегава. С обзиром на то да је нагли пад у броју изречених новчаних казни уследио тек у 2010. години (после четири

¹² G. Hallevy, op. cit., str. 197.

¹³ B. Begović, "Ekonomska teorija generalne prevencije: osnovna pitanja", Crimen 1/2010, 53.

¹⁴ Bilten Republičkog zavoda za statistiku, Punoletni učinioci krivičnih dela u Republici Srbiji, 2014, br. 588, <http://webzrzs.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/01/62/77/SB-588-PunoletniUcinio-ciKD.pdf>

¹⁵ Bilten RZS br. 588, 57.

¹⁶ Bilten RZS br. 588, 66-72.

године примене новог Кривичног законика који је увео систем дана-новчане казне), вероватни разлози који су утицали на промену казнене политике судова су у неповољним ефектима економске кризе која повећава сиромаштво у друштву и онемогућава изрицање, па и извршење новчане казне. Стиче се утисак да је увођење 2009. године новог начина извршења казне затвора до једне године у историјама у којима осуђени борави утицало на повећање изречених казни затвора у структури осуда, па би и то могао бити један од разлога што се број изречених новчаних казни у периоду после 2010. године задржава на ниском нивоу.

Да ли би измене законских решења допринеле повећаном изрицању новчане казне? Доношењем Кривичног законика 2005. године, традиционално прихваћени систем фиксних новчаних казни допуњен је системом одмеравања новчане казне у дневним износима, по угледу на решења којасу већ постојала у већини европских држава¹⁷. Идеја је била да се на тај начин, уз приоритет примене одмеравања по систему дана-новчане казне, постепено судови прилагоде том новом, правичнијем, али и пунитивнијем начину одмеравања новчане казне. Иначе, систем дана-новчане казне, који се примењује у Финској од 1921. године, и који је најпре врло "стидљиво" био прихваћен у Данској, Шведској и неким јужноамеричким државама тридесетих година¹⁸, атек од половине седамдесетих година постаје популаран широм света. Не само да су систем дана-новчане казне или дана-новчаних глоба прихватиле земље континентално правне традиције, него је он остварио известан утицај и на законодавства англо-саксонског правног подручја у којима се традиционално примењују тарифе, што отежава индивидуализацију казне¹⁹. Али, у нашим условима, предности система дана-новчане казне нису могле да дођу до изражаја. Насупрот томе, судови су се суочили са тешкоћама које иначе прате одмеравање казне по том систему, како наводи *Albrecht*. Јер, примена система дана-новчане казне претпоставља утврђивање бројних околности по којима се процењује имовинско стање окривљеног. Те околности морају бити засноване на валидним информацијама, које, независно од окривљеног, суду пружају државни органи и правна лица. И када се све те околности утврде, одмеравање казне се компликује двофазним прорачунавањем, јер се најпре утврђује износ једног дана-новчане казне, а затим се одређује укупан обим казне, што компликује одмеравање казне²⁰.

Да ли систем дана-новчане казне треба напустити? У нашем кривичном законодавству тај систем има приоритет при примени, те је могуће да компликовани поступак утврђивања околности које су од значаја за одмеравање казне утичу на судије

¹⁷ V. G. Grebing, *The Fine in Comparative Law: A Survey of 21 Countries*, Institute of Criminology, Occasional Papers no. 9, Cambridge University, Cambridge 1982, D. Jovašević, "Primena novčane kazne u krivičnom pravu baltičkih država", *Strani pravni život*, 1/2015, 112-119.

¹⁸ Систем дана-новчане казне или одмерених у односу на зараду има дугу традицију у неким централно- и јужноамеричким државама. Такве казне уведене су у: Доминиканској Републици (1884), Перуу (1924), Мексику (1931), Куби (1936), Уругвају (1933), Парагвају (1914), Аргентини (1921): E. W. Zedlewski, *Alternatives to Custodial Supervision: The Day Fine*, April 2010, NCJ 23040, 5.

¹⁹ Реч је о покушајима увођења сличног начина одмеравања новчане казне, саобразно тежини кривичног дела и имовинским могућностима учиниоца (унит финес), а не "тарифно" (M. Savadino, J. Dignan, G. Mair, *op. cit.*, 122-123; H-J. Albrecht, *op. cit.*, 307-308.

²⁰ H-J. Albrecht, *op. cit.*, 308-309.

да "одустану" од њеног изрицања. Упркос томе што је у члану 49. ст. 4 Кривичног законика²¹ предвиђено да банке и друге финансијске установе, државни органи или друга правна лица морају доставити суду тражене податке о финансијском стању окривљеног, суд, по правилу, располаже само једним извором сазнања о имовинским приликама окривљеног. То је сам окривљени, коме никако није у интересу да такве податке суду саопшти. Према томе, да би се систем дани-новчане казне могао адекватно применити у пракси неопходно је обезбедити такве услове у којима ће судија, независно од тога шта му саопшти окривљени, од државних органа, финансијских организација и других правних лица брзо добити веродостојне и потпуне податке релевантне за оцену финансијског стања окривљеног. Док се такви услови не стекну, већем изрицању новчане казне по систему дана-новчане казне неће допринети ни одредба из става 5. истог члана по којој суд, изузетно, може одмерити висину дневног износа по слободној судијској оцени у недостатку веродостојних података о приходима и расходима учиниоца или ако он не остварује приход, али је власник имовине или носилац имовинских права. Јер, судија који води кривични поступак нема времена да спроводи независну "финансијску истрагу" у циљу утврђивања извора и висине прихода којима располаже окривљени.

Статистички подаци за период од 2004. до 2013. године не дозвољавају претпоставку да би поједностављење начина одмеравања казне уз укидање система дана-новчане казне битније допринело повећаном изрицању те казне. И упоредноправне анализе показују да изабрани систем по коме се новчана казна одмерава (фиксни или дани-новчане казне) не утиче на укупан обим изречених новчаних казни. На пример, Немачка је тек осамдесетих година прихватила систем дана-новчане казне, али је и раније у њој постојала пракса учесталог изрицања те казне. Белгија, Холандија, Норвешка, Италија, Исланд су примери оних држава у којима се веома учестало и успешно примењује систем фиксног одмеравања новчане казне²². Очигледно је да сада у Србији генерално недостају услови који би судове мотивисали да у већој мери примењују новчану казну. Међу тим условима треба поменути и измене кривичног законодавства, којима се од 2009. године поштрава казнена политика.

Ситуацију донекле поправља истакнута функција коју новчана казна има у прекршајном праву, јер је то најчешће изрицана казна за прекршаје физичких лица, а једина која се може изрећи правним лицима. Ефикасности новчаног кажњавања доприносе одредбе новог Закона о прекршајима²³, којима се уводи прекршајни налог и омогућава наставак прекршајног поступка или извршења новчане казне према правном следбенику окривљеног правног лица, ако је у току прекршајног поступка или поступка извршења дошло до статусних промена окривљеног правног лица.

4. Извршење новчане казне

Ако се не може утицати на повећано изрицање новчане казне за кривична дела, да ли бар постоје услови да се ефикаснијим учини начин извршења? У свр-

²¹ "Сл. гласник РС", бр. 85/05, 88/05, 107/05, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14.

²² Н-Ј. Albrecht, *op. cit.*, 306.

²³ "Сл. гласник РС", бр. 65/2013.

хе принуде на плаћање се у националним законодавствима користе суплеторне казне, па зато повећано изрицање новчане казне може имати за последицу пораст броја краткотрајних затвора, који су одређени у замену за неплаћену новчану казну²⁴. Упоредна искуства су различита, а културне прилике и начин на који се регулише наплата новчане казне утичу на ефикасност извршења.

Као и друге државе сличне германској варијанти континентално-правног система, тако и Србија традиционално прихвата у свом извршном казненом законодавству тзв. суплеторне казне (пре свега затвор, а од 2005. и рад у јавном интересу) као начине принуде осуђеног на плаћање изречене новчане казне.²⁵ Традиционално је у нас, као и у германским законодавствима, прихваћено да се неплаћена новчана казна (у целини или делимично) може заменити казном затвора у одређеној пропорцији. С обзиром на то да је по правилу реч о краткотрајном затварању, извесно је да том казном никада не може у целини бити замењена висока новчана казна изречена осуђеном. Са извршењем суплеторне казне гаси се право државе да захтева наплату преосталог дела новчане казне од осуђеног. Међутим, доношењем Закона о прекршајима 2014. године усвојен је другачији концепт, који је, примера ради, прихваћен у француском праву, а то је да ни после извршеног затварања у сврхе принуде на плаћање не престаје обавеза осуђеног да плати преостали део неплаћене новчане казне²⁶.

Необичност прекршајног права јесте што по члану 315. Закона о прекршајима судији препушта на слободну оцену да, у складу са околностима случаја, одреди извршење заменом неплаћене новчане казне радом у јавном интересу или затвором или принудним путем. За разлику од ранијег начина извршења, по чл. 315 ст. 5 извршење суплеторног затвора "не ослобађа" осуђеног обавезе да плати новчану казну, тако да ће се остатак те казне наплатити принудним путем. У глави IV у којој регулише начин извршења новчане казне Закон о извршењу кривичних санкција (ЗИКС) такође предвиђа могућност замене неплаћене новчане казне затвором или радом у јавном интересу, а у члану 193. чак предвиђа сходну примену свих одредаба из ове главе на извршење новчаних казни изречених за привредне преступе и прекршаје, иако је Закон о прекршајима, који је донет пре новог ЗИКС-а, већ регулисао на другачији начин извршење новчане казне за прекршаје. За разлику од Закона о прекршајима ЗИКС-ом су прихваћена традиционална решења: извршењем суплеторне казне у целини се гаси право државе да захтева извршење њеног преосталог дела који се није могао заменити. Није учињен никакав покушај да се реформише систем извршења, на пример, тако да се пре

²⁴ Због тога су у Немачкој учињене измене законодавства којима се допушта да се неплаћена новчана казна замени радом у јавном интересу, а не само затвором (N. Mrvić Petrović, "Supletorni zatvor u evropskim zakonodavstvima", *Strani pravni život*, 3/2014, 131-132). Такво решење је у нашем кривичном и прекршајном законодавству прихваћено још 2005. године, с тим што све до 2014. нису били створени услови да се рад у јавном интересу одређен за прекршаје као суплеторна казна извршава.

²⁵ Закон о извршењу кривичних санкција (Службени гласник РС, бр. 55/2014 и Закон о прекршајима

²⁶ N. Mrvić Petrović, "Supletorni zatvor...", 132.

казне суплеторног затвора покуша принудна наплата новчане казне из зараде или друге имовине којом располаже дужник (пример добре праксе у Холандији, слично је прихваћено и у Хрватској). С обзиром да су у Србији установљени извршитељи, можда је требало допустити да се извршење новчане казне изречене за кривично дело (као и за прекршаје) извршава у складу са законодавством које регулише извршење и обезбеђење потраживања. Примери из скандинавских земаља, нарочито из Шведске, показују да је после таквих измена значајно повећана ефикасност извршења новчане казне²⁷. Овако, законодавац прописује различити домаћај примене суплеторних казни, те се може догодити да осуђени за прекршај (лакше казнено дело) ни на који начин неће моћи да избегне испуњење својих имовинских обавеза према држави, док осуђени за кривично дело (које тешко повређује заштићена правна добра, па су и новчане казне веће), без обзира на то што има имовине из које би се казна могла наплатити може оптирати хоће ли добровољно платити новчану казну или не, с тим што по извршеној замени, престаје обавеза осуђеног да плати преостали део новчане казне.

5. Закључак

Новчана казна изречена за кривична дела је у правосудној пракси у Републици Србији недовољно заступљена, тако да се стиче утисак да представља више законску могућност, него казну која би по својој тежини и значају требало да буде друга, после казне затвора. Уместо да новчана казна замени казну затвора, када је то оправдано, у Србији се дешава супротно. Економске и друштвене прилике које "топе" средњи сталеж у Србији сигурно да утичу на стално опадање изрицања новчане казне и тенденцију да се оне изричу у нижим износима (од 10.000 до 100.000), што их практично приближава прекршајним казнама. Али, како објаснити то што новчана казна остаје доминантна у прекршајном праву, при чему се за поједине прекршаје може изрећи у том износу да превазиђе максимум те казне предвиђен за кривично кажњавање. Због тога је могуће заступати став да се промене у казненој политици могу довести у везу са казненом политиком законодавца којом се од 2009. године поопштрава систем санкција и уводе нове. Тако се у казненој политици судова од 2010. године запажа да је успостављен својеврсни поларитет: или условна осуда или казна затвора, уз фаворизовање тзв. кућног затвора од 2009. године. Тиме се и реално смањује потреба за изрицањем новчане казне, упркос томе што она представља најекономичнију кривичну санкцију. Таква кретања у казненој политици судова су неповољна и указују на могуће подвајање окривљених по социјалној припадности, тако што ће се према сиромашним чешће изрицати казне затвора, због тога што не располажу станом да би се према њима могао одредити тзв. кућни затвор. Уместо новчане казне, према имућнијима ће се, у складу са најављеним изменама кривичног законодавства, све чешће користити кућни затвор који је пре свега мера дисциплиновања и зато примерен да замени притвор, док је врло спорно да ли уопште постиже ефекте специјалне и генералне превенције. За неке од њих би била примеренија новчана казна. И због

²⁷ N. Mrvić Petrović, "Supletorni...", 134.

тога је штета што законодавац није у посебном делу Кривичног законика прописао новчану казну алтернативно уз казну затвора код појединих кривичних дела, лакше природе, јер је, подсећања ради, новчана казна као главна казна предвиђена једино за кривично дело увреде.

С обзиром на то да је новчана казна најважнија у области прекршаја, учињени су покушаји да се измени приступ извршењу те казне. Због тога што регистри неплаћених казни још увек нису започели са радом, постоје тешкоће у праћењу реализације извршења. Такође, Закон о прекршајима, можда непотребно и преамбициозно, ставља у надлежност прекршајним судовима извршење прекршајних санкција, иако у друштву већ постоји механизам за извршење новчаних обавеза и других потраживања. Неусклађеност законских решења доводи у неједнак положај осуђене за кривична дела и прекршаје, погодујући онима који су осуђени за кривична дела. *De lege ferenda*, законодавац би морао на исти начин регулисати извршење новчаних казни и других новчаних давања. Ако буде задржано решење да је принудна наплата остатка казне могућа и по замени неплаћене новчане казне затвором или радом у јавном интересу, требало би да предвиди тзв. сиромашко право у корист оних који немају довољно имовине из које би била могућа принудна наплата.

* * *

Nataša Mrvić-Petrović, Ph.D.

Full professor, research fellow, Institute for Comparative Law, Belgrade

FINES - UNUSED POSSIBILITY IN CRIMINAL LAW SERBIA

Abstract: *The author analyzes the advantages and disadvantages of the fine for the criminal offenses. Participation of fines in total imposed criminal sanctions sharply declining since 2010 and is about 10%. This phenomenon is connected with the socio-economic situation in Serbia, sharper criminal policy of the legislator and the introduction of house arrest, which is very often imposed in practice. The fine is usually imposed for minor criminal offenses (misdemeanors) and by amending legislation in 2013 facilitated the imposition and enforcement of such fines. The author criticizes the differences in the laws governing execution. If convicted of a criminal offense does not voluntarily pay the fine, it will be replaced by imprisonment or community service, but convicted of misdemeanors (after the sentence was replaced by imprisonment or community service) is not released from the obligation to pay the rest of the sentence. These differences favoring convicted of criminal offenses. This should be prescribed by, so-called, poverty law which excludes carrying out of sentences.*

Key words: *criminal sanctions, fines, Serbia, suppletory imprisonment, community service*